

Iš Širvintų pašto istorijos iki 1940 metų

Kazys Misius

Paštas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pašto istorija dar mažai tyrinėta. Pašto susisiekimas buvo organizuojamas užsienio valstybių pavyzdžiu. 1568 m. pradėjo veikti reguliarus pašto susisiekimas tarp Vilniaus ir Krūkuvos. Taip pat veikė tarptautinis Krūkuvos–Vėnos–Venėcijos pašto traktas. 1667 m. Lietuvos ir Lenkijos taikos paliaubų sutartimi su Rusija numatytas reguliarus Vilniaus–Maskvės pašto susisiekimas. Žinoma, kad XVIII a. pradžioje, o gal ir anksčiau, veikė Karaliūčiaus–Vilniaus pašto traktas.

XVII–XVIII a. Lietuvos ir Lenkijos valstybėje pašto ryšius pagal suteiktą privilegiją organizuodavo užsieniečiai. Pradžioje paštas tarnavo tik valstybinėms institucijoms, o jo išlaikymui reikėjo nemažai pinigų. Todėl Lietuvos didžiojo kunigaikščio arba valstybiniai miesteliai būdavo apdedami specialiu pašto mokesčiu. Konkrečiai 1699 m. Širvintos turėjo mokėti 30 auksinų pašto mokesį, o apskrities centras Ukmergė tais metais mokėjo 40 auksinų¹.

Rodos, tik 1717 m. seimo nutarimu Lietuvos ir Lenkijos paštas tapo vie-

¹*Akty izdavaemyje archeografičeskoju komisijeju dlja razbora drevnych aktov. T. 8. V. 1875. P. 29.*

šas ir juo galėjo naudotis privatūs asmenys. Minėtas seimo nutarimas reikalavo, kad „paštas Lietuvoje turi būti rūpestingai prižiūrimas ir plėtojamas“. Taigi nuo šiol pašto traktas buvo vežiojama ne tik valstybinė, bet ir privati korespondencija.

Be to, pašto vežimais Lietuvą pasiekdavo ir užsienyje leidžiami laikraščiai. Lietuvoje atsirado užsienio spaudos prenumeratorių. Nuo 1737 m. ir Vilniuje pradėti leisti kalendoriai, nuo 1760 m. – laikraščiai. Todėl pašto reikšmė dar labiau padidėjo. Kartais pavėluoto laikraščių išleidimo priežastimi būdavo nurodomas laiku neatvykęs paštas².

Valdant Stanislovui Augustui, nuo 1764 m., paštas Lietuvos ir Lenkijos valstybėje iš esmės pertvarkytas. Nustatyti įkainiai už įvairias pašto siuntas, prenumeruojamą spaudą. Spaudos vežiojimas buvo perpus pigesnis negu laiškų. Vl. Abramavičius nurodo, kad XVIII a. Váršuvoje leidžiamo savaitraščio prenumerata redakcijoje kainavo 18, o Vilniaus pašte – 30 auksinų. Iš pašto įstaigos spaudą galėjo atsiimti tik pats prenumeratorius arba jo įgaliotas asmuo, pateikęs pašto išduotą bilietą prenumeratai gauti. Žinoma, XVIII a. nei korespondencijos, nei spaudos pašto įstaigos į namus nepristatydavo³.

XVIII a. antrojoje pusėje LDK jau buvo nusistovėjusi pašto sistema, kuri neblogai veikė ir visiškai tenkino to meto valstybės ir gyventojų poreikius. Lietuvos ir Lenkijos valstybėje XVIII a. antrojoje pusėje buvo Generalinė pašto direkcija, įsikūrusi Váršuvoje. Šiame mieste taip pat veikė karaliaus dvaro centrinis paštas, o žymesniuose valstybės administraciniuose centruose – svarbesnės pašto įstaigos (*postamty pryncypalne*). Pavyzdžiui, Vilniaus 1785 metų kalendoriuje dabartinėje Lietuvos teritorijoje nurodytos tik 3 svarbesnės pašto įstaigos: Kaunė, Rasėiniuose, Vilniuje. Iš artimesnių LDK miestų tokios įstaigos nurodytos Gardinė, Minske, Mintaujòjè, Naugardukè, Nesvỹžiuje, Slánime. 1794 metų Gařdino kalendorius tarp svarbesnių pašto įstaigų dabartinėje Lietuvoje nurodo Kauną, Merkĩnę, Rasėinius, Vilnių⁴. Tai liudytų, jog XVIII a. nebuvo aiškiai apibrėžta, kokios pašto įstaigos svarbesnės.

Atrodo, kad XVIII a. antrojoje pusėje pašto įstaigos buvo kiekviename LDK apskrities centre. 1794 metų kalendoriuje svarbesnės pašto įstaigos nurodytos Gardinė, Kaunė, Lydojè, Rasėiniuose, Trákuose, Ukmergèjè, Vilniuje ir kituose toliau esančiuose LDK miestuose⁵.

Váršuvoje leidžiamuose politiniuose kalendoriuose nuo 1770 m. buvo skelbiami laisvieji pašto traktai, nurodomos pašto stotys. Per dabartinę Lietuvą buvo nurodomi Váršuvos–Mintaujòs ir Vilniaus–Gařdino pašto traktai. Tuose traktuose dažniausiai kas 3–4 mylios, o retais atvejais kas 6 mylios būdavo pašto stotys.

Apie Lietuvos pašto stotis XVIII a. pabaigoje yra paskelbta kelionių aprašymų, dienoraščių. Mokytojo Frydricho Šulco 1793 metų kelionės iš Mintaujòs į Gařdino seimą išpūdžiai yra išversti ir į lietuvių kalbą⁶. Jau XVIII a. pašto sto-

²Abramavičius Vl. *Pirmieji Vilniaus laikraščiai // Literatūros ir meno metraštis*. 1961. P. 153–157.

³Gegužinis (Abramavičius) Vl. *Laikraščių platinimo būdas XVIII a. Lietuvoje // Naujoji Lietuva*. 1943. Nr. 168, 169.

⁴Kalendarz Wileński na rok 1785. P. 204; Kalendarz Grodzienski na rok przestępny 1784.

⁵Kalendarz Wileński na rok 1794. P. 190.

⁶Kraštas ir žmonės. – V., 1988. P. 108–117.

tys rūpinosi ne tik pašto gabenimu. Jų paslaugomis galėjo naudotis ir tuo traktu keliaujantys asmenys. LDK laikais pašto traktai faktiškai buvo vienintelė žinių perdavimo priemonė tolimais atstumais.

Širvintų arklių pašto stotis

Širvintos buvo išikūrusios prie reikšmingiausio Vilniaus–Ukmergės–Upytės (vėliau Pānevėžio) kelio. Iš Pānevėžio per Ukmergę, Širvintas XVIII a. ėjo vietinis pašto traktas. 1772 metų Vilniaus kalendoriuje rašoma, kad ketvirtadieniais ankstų rytą į Vilnių atvyksta paštas iš Kaūno, Kėdāinių, Rasėinių (su laiškais iš visos Žemaitijos), Pānevėžio, Jūrbarko ir kitų Lietuvos vietų. O šeštadieniais apie vidudienį atvažiuoja paštas iš Ukmergės, Breslaujės, Dusetų, Anykščių, Alūkstės, Daūgpilio ir kitų miestų⁷. Taigi mažiausiai dvi dienas per savaitę pro Širvintas į Vilnių keliavo pašto vežimai, o kitomis dienomis grįždavo atgal. Apie Širvintų pašto stotį LDK laikais konkrečių žinių kol kas nepavyko aptikti. Vis dėlto yra svarių argumentų, kad bent XVIII a. Širvintosė pašto stotis turėjo būti.

1794 m. pralaimėjus T. Kosčiuškos sukilimui, įvyko trečiasis Lietuvos ir Lenkijos padalijimas. 1796 10 29 (s. st.) Jekaterina II įsakė generalgubernatoriui N. Repninui atkurti pašto susisiekimą Lietuvoje, pritaikant jį Rusijos reikmėms. Lėšas pašto kontoroms bei stotims atkurti ir joms išlaikyti nurodyta imti iš dvarininkų⁸.

Netrukus Vilniuje įsteigiamas centrinis paštas, kurio direktoriumi paskirtas Kuřšo vokietis Friselis. Rusija neatkūrė iki tol buvusios pašto organizacijos. Friselis manė, kad LDK paštas buvo geriau organizuotas, tačiau jį atkurti nebuvę pravartu. Šio pareigūno nuomone, anksčiau bajorai daugiau važinėdavę į seimelius, seimus, Vāršuvą. Dabar važinėjantys rečiau, o jei vyksta, tai dažniausiai ne pašto, bet savo arkliais.

Paštui išlaikyti kasmet iš Lietuvos buvo reikalinga 70,2 tūkst. rb, o stotims įrengti iškart reikėjo skirti 133,9 tūkst. rb. Ši našta teko bajorams ir miestams. Mokestis buvo išskirstytas dūmais. Dvarininkai ir miestiečiai nuo kiekvieno dūmo turėjo mokėti po 32,25 kp pašto mokesčio per metus. Pašto stotyse gana dažnai arklius imdavo rusų valdininkai ir ypač karininkai. Kas turi teisę pašto stotyse imti arklius, nebuvo reglamentuota⁹.

Vilniaus pašto direktorius Friselis pradėjo siuntinėti įvairioms institucijoms informaciją apie pašto traktus Lietuvoje. Spaudinyje apie pašto traktus 1797 metais, be kitų, nurodytas ir Vilniaus–Mintaujės pašto traktas su Māišiagalos, Širvintų, Ukmergės, Kėdāinių, Baisōgalos ir kitomis pašto stotimis. 1797 m. Māišiagalos ir Širvintų pašto stotyse laikyta po 12 arklių¹⁰.

Kitais, 1798 m., Vilniaus–Mintaujės pašto trakto nebebuvo. Pro Širvintas ėjo

⁷Kalendarz Wileński na rok przestępny i przybyszowy 1772.

⁸Sobranije zakonov po upravleniju počtovomu /dalee – Sobranije zakonov/ T. 2. Spb. 1846. P. 264–267.

⁹Jaunulaitis A. Lietuvos bajorai ir jų seimeliai XIX amž. (toliau – Jaunulaitis A. Lietuvos bajorai...). – K., 1930. P. 119–221.

¹⁰1797 m. spaudinys apie Lietuvos pašto traktus yra išlikęs Alsėdžių bažnyčios archyve.

tik Vilniaus–Ukmergės pašto traktas. Tais metais Širvintų, Máišiagalos ir Ukmergės pašto stotyse laikyta po 6 arklius¹¹.

1799 m. Vilniaus–Ukmergės trakte Máišiagalos pašto stotyje buvo 8, Širvintų ir Ukmergės – po 10 arklių. Pašto stotys pagal sutartis būdavo atiduodamos laikyti įvairiems asmenims. 1800 m. laikytojams buvo mokama po 30 sidabrinių rublių už kiekvieną arklį.

1799 m. buvo atspausdintos pašto stočių laikymo Lietuvos gubernijoje taisyklės, kurias pasirašė Vilniaus civilinis gubernatorius Ivanas Friselis. Taisyklės atspausdintos rusų ir lenkų kalbomis.

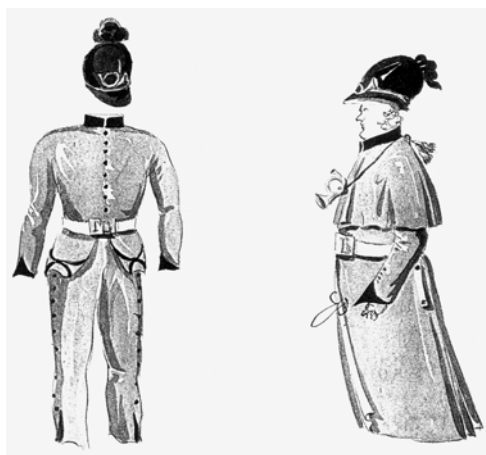
Pašto stočių laikytojai privalėjo užtikrinti nustatytą arklių kiekį ir kiekvienam iš jų turėti tvarkingus pakinktus. Kiekvienam arklių trejetui turėjo būti laikoma dengta brička vasarai, o žiemai – rogės su sėdynėmis. Be to, trims arkliams reikėjo laikyti po vežėją. Vežėjai privalėjo vilkėti nustatytą uniformą ir mokėti trimituoti paštininko trimitu arba ragu.

Pašto stočių laikytojams, be valstybės mokamų 30 sidabro rb per metus kiekvienam laikomam arkliui, dar atitekdavo mokestis, imamas už keleivių vežimą, t. y. po 14 varinių kp už mylią. Pašto stotyse buvo leidžiama pardavinėti įvairius gėrimus, degtinę, vyną, maisto produktus, taip pat apnakvindinti keleivius.

Vasarą trečdalis pašto stoties arklių turėjo būti arklidėje, o likusius buvo galima ganyti lauke. Keleivių pašto stotyse nebuvo galima laikyti ilgiau negu 15 minučių. Į tam skirtas knygas reikėjo registruoti kiekvieną keleivį, nurodant kada ir kur važiavo, kiek paėmė arklių. Pritrūkus arklių, pašto laikytojas turėjo pasistengti jų išsinuomoti. Vežėjai ir pašto stočių darbuotojai turėjo būti mandagūs ir paslaugūs keliautojams¹².

1801 m. Máišiagalos ir Širvintų pašto stotyse laikyta po 8 arklius¹³. Šis laikomų arklių skaičius nesikeitė iki 1813 m. 1812 m. įsiveržus Napoleono armijai, pašto stotys faktiškai nebeveikė. 1813 m. pašto susisiekimas vėl tapo reguliarus. 1813 m. Širvintų ir Máišiagalos pašto stotis laikė dvarininkas Guvaldas. Nuo 1813 m. valdžia nustatė Širvintų pašto stotyje laikyti 12 arklių¹⁴.

Dvarininkui Guvaldui Širvintų pašto stotis nedaug terūpėjo. 1815 m. Lietuvos pašto direktorius Vilniaus gubernatoriui rašė¹⁵:

1812 m. nustatyta pašto vežikų apranga, kuri turėjo būti siuvama iš pilkos medžiagos, naudojamos rekrūtų uniformai.

LVIA. F. 378. Ap. 3.

1812 m. B. 96. L. 2, 2a

¹¹1798 m. pašto traktų ir stočių sąrašas // Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau – LVIA). F. 378. BS. 1798. B. 4. T. 1. L. 403.

¹²Pravila o soderžanii počt Litovskoj gubernii... – V., 1799.

¹³Statistinės žinios apie pašto stotis 1801 m. // LVIA. F. 378. BS. 1801 m. B. 41. L. 5.

¹⁴Žinios apie pašto stotis // LVIA. F. 378. BS. 1812 m. B. 96. L. 252; 1816 m. B. 79. L. 73.

¹⁵1815 08 19 Lietuvos pašto direktoriaus raštas Vilniaus civiliniam gubernatoriui // LVIA. F. 378. BS. 1815 m. B. 8. L. 97.

„Šio m[ėne]sio 5, 9 ir 14 d. raštais aš turėjau garbės pranešti Jūsų Prakilnybei apie Širvintų pašto stoties negeroves ir nuolankiai prašiau tą pašto stotį tinkamai sutvarkyti.

Į visus šiuos tris raštus negavau jokie atsakymo, tuo tarpu šiandien pas mane atvyko Širvintų pašto stoties raštininkas Čapkovskis ir asmeniškai pranešė, kad toje stotyje jau visai nebėra nei arklių, nei pašto stoties laikytojo Guvaldo, nei kitų pareigūnų, paskirtų žemesniojo žemės teismo asesoriaus. Jis, Čapkovskis, iškentęs daug įvairių pravažiuojančiųjų ižeidinėjimų dėl to, kad nėra arklių, nemato jokios galimybės ten toliau pasilikti“ ...

Lietuvos pašto direktorius šio rašto kopiją nusiuntė ir Vilniaus generalgubernatoriui. Pastarojo reakcija buvo ryžtinga. Jis nurodė Vilniaus aps. bajorų maršalkai ir zemskiniam ispravnikui per 24 valandas Širvintų pašto stotyje padaryti tvarką. Jeigu tai nebus įvykdyta, nurodyta Vilniaus aps. bajorų maršalkos arklius paimti į Širvintų pašto stotį ir jo lėšomis laikyti tol, kol stotyje atsiras reikalaujamas kiekis arklių¹⁶.

1816 m. vasarą buvo sudarytos sutartys su privačiais asmenimis trejiems metams dėl 52 pašto stočių laikymo. Širvintų pašto stoties laikytoju tapo dvarininkas Renigeris. Jis čia privalėjo laikyti 14 arklių. Valstybės turto rūmai išpareigojo per trejus metus Renigeriui sumokėti po 420 rb asignacijomis už kiekvieną arklį. (Tada asignacijų kursas buvo tris kartus mažesnis negu sidabro rublių)¹⁷.

Kaip minėta, pašto stočių arkliais dažnai naudodavosi įvairūs caro valdžios pareigūnai, karininkai. Pašto traktais keliaudavo karinė informacija, neretai slapta ir skubi. Kaip atrodė Širvintų pašto stotis tikrintojų akimis, galime sužinoti iš 1818 m. jos apžiūros akto, kurio vertimą pateikiame¹⁸.

„Apžiūros aktas

Įsakius jo Prakilnybei ponui Lietuvos kariniam gubernatoriui ir kavaleriui Rimskiui Korsakovui, mes, žemiau pasirašę, 1818 metų kovo 18 dieną apžiūrėjome Vilniaus apskrityje esančią Širvintų pašto stotį, laikomą Vilniaus miestiečio žydo Ošerio Chaimovičiaus, iš ko paaiškėjo: pašto namelis išnuomotas pašto laikytojo. Prie įėjimo herbo, žibintų ir priebučio nėra. Įėjus į priėngį, kairėje – vienas kambarys pravažiuojantiems: išskyrus paprastą medinį stalą, jokių baldų nėra, visas kambarys su plyšiais, pro langus ir duris skersvėjai, visur pučia vėjas, pravažiuojantieji negali padoriai pailsėti, krosnis sena. Tame pat kambaryje įsikūręs ir raštininkas, kuris rusų rašto nedaug temoka, todėl negali teisingai užregistruoti pravežamo paprasto bei skubaus pašto, taip pat vežėjų ir keleivių, prireikus nėra galimybės surašyti teisingą pažymą. Kitame kambaryje gyvena pašto valdytojas žydas su šeima, trečiame –

¹⁶Ten pat. L. 98.

¹⁷1816 m. žinios apie Širvintų pašto stotį // LVIA. F. 378. BS. 1816 m. B. 79. L. 73, 121.

¹⁸1818 03 18 Širvintų pašto stoties apžiūros akto nuorašas // LVIA. F. 378. BS. 1818 m. B. 35. L. 61, 62.

seniūnas ir vežikai. Grindų nėra, langai, durys ir krosnis seni, visur skylės. Namas neapvertas, visur mėšlynas ir nešvarumai. Arklidė vals-tiečio tvarte, kuriame nėra grindinio, lubų ir gardų; svirno ir daržinės laikyti avižoms bei šienui neturima; pašarų nėra. Dėl blogos priežiūros 10 arklių sulysę ir nuvaryti, tik tai 5 tinkami. Pakinktai seni, kiti ne-tinkami guli kieme. Dengtų vežimų ir demblių nėra. Samdomi vežikai blogai aprenkti, dalis neturi batų. Jų pasus turi pašto laikytojas. Tokį apžiūros aktą patvirtiname. Pasirašė Vilniaus zemskinis ispravnikas Jasenskis, pašto būstinę apžiūros karininkas Lasinskis“.

Iš šio akto matome, kad pašto stotims nustatytų taisyklių Širvintosė nebuvo laikomasi. Tikėtina, kad laikytojas siekė iš pašto stočių turėti kuo daugiau pajamų. Atrodo, kad tas pats Ošeris Chaimovičius tada laikė ir Vilniaus pašto stotį. Už sutarties sąlygų nevykdymą ir bajorų neklausymą Vilniaus bajorų maršalka skyrė jam 867 rb baudą. Ošeris turėjo stipresnių užtarėjų. Vilniaus gubernijos valdyba įsakė sulaikytus pinigus Ošeriui gražinti¹⁹.

Neišgalinčius ar nenorinčius tinkamai prižiūrėti pašto stotis laikytojus valdžia reikalavė pašalinti. Deja, sutartys pašto stotims laikyti būdavo sudaromos trejiems metams.

1827 m. Širvintų pašto stotį laikyti trejus metus paėmė Vilniaus bajorų maršalka Jasinskis. Už kiekvieną laikomą arklį jis gaudavo po 250 rb asignacijomis per metus²⁰. Kaip atrodė po dešimtmečio Širvintų pašto stotis, liudija šis 1828 m. jos apžiūros aktas²¹.

„Tame pat trakte antra, Širvintų pašto stotis, laikoma šlėktos Songino, atrodė šitaip: namas medinis, dar pakankamai tvirtas, priklausantis dvarininkui Eismanui; įeinama per prieangį. Kairėje pusėje yra du kambariai, gana erdvūs ir tvarkingi, su tinkamais baldais; pirmame įsikūrusi raštinė ir raštininkas, o antras – pravažiuojantiems keleiviams. Iš šio antrojo kambario atskirtas nedidelis sandėliukas. Prieangyje yra virtuvė, o dešinėje pusėje – kamara. Kitus statinius prie šio namo, o svarbiausia arklidė, reikalinga perstatyti ir išplėsti. Vežikai gyvena atskirame, netoliese esančiame name. Nors viešbučio nėra, tačiau raštininkas pareiškė, kad reikalaujamų maisto produktų ir gėrimų atsargas pateikia jis, raštininkas. Vilniaus gubernijos ir apskrities maršalkos, apžiūrėję šią pašto stotį, pripažino, kad ateityje reikia pastatyti visai naują pašto namą, o iki tol šito namo savininkui nurodyta padaryti jame reikiamus pertvarkymus taip, jog visais atžvilgiais būtų patogų laikyti pašto stotį. Tai prižiūrėti įpareigoti p[oną] apskrities maršalką“.

Kaip matysime vėliau, naują pašto stotį pastatyti Širvintosė nebebuvo lemta. 1830 m. pradėjo veikti Vilniaus–Šiaulių

¹⁹Jaunulaitis A. Lietuvos bajorai... P. 263.

²⁰1827 m. pašto stočių žiniaraštis // LVIA. F. 378. BS. 1820. B. 22. L. 10, 11.

²¹Ten pat. L. 208.

pašto traktas su pašto stotimis Máišiagaloje, Širvintosè, Ukmergèjè, Raguvojè, Panevèžjè, Šeduvoje, Radvilìškyje. 1830 m. Širvintų pašto stotyje laikyta 16 arklių, tiek pat ir Máišiagaloje²².

Dël 1831 m. sukilimo Širvintų pašto stotis kurį laiką nebeveikè. Apskritai sukilimo metu Lietuvoje reguliaraus pašto susisiekimo nebuvo. Paštą lydédavo stipri kariné apsauga.

Sukilimui pralaimėjus, Širvintų pašto stotis atkurta. Jau 1832 m. valdininkai teigè, kad Vilniaus–Ukmergès pašto kelyje atstumai tarp pašto stočių yra per dideli. Nuo Vilniaus iki Máišiagalos buvo 4, nuo Máišiagalos iki Širvintų – 3, o nuo Širvintų iki Ukmergès – 4 mylios. Todël pasiūlyta tarp Ukmergès ir Vilniaus įsteigti tris pašto stotis ir jas išdèstyti apytikriai lygiais atstumais. Nutarta Máišiagalos ir Širvintų pašto stotis panaikinti, o naujas atidaryti Kiržinèje, Jauniūnuose ir Viesosè.

1833 07 caras Nikolojus I patvirtino dokumentą, kuriame nustatomas Vilniaus gubernijos pašto stočių arklių skaičius. Kiržinès, Jauniūnų ir Viesų pašto stotyse turèjo bŭti laikoma po 24 arklius²³.

Trumpai apie Jauniūnų pašto stotį

Caro valdžia pasiūlè dvarininkams Jauniūnuose ir Viesosè pastatyti pašto stotis, o statybos ir įrengimo išlaidas kompensuoti iš atitinkamai sumažintų zemskinių mokesčių. Dvarininkè Karolina Valentinavičienè savo žemèje, Jauniūnuose, iki 1833 m. birželio 1 d. pastatydino pašto stotį su kambariais keleiviams ir 30 vietų arklide. Pačios dvarininkès teigimu, statyba jai kainavusi 3 tūkst. rb. Iš pradžių valdžia nuomojo šią pašto stotį ir kasmet savininkei mokédavo po 100 rb nuomos. Nuo 1841 m. valdžia nuomos nebemokèjo²⁴.

Netvarkos Vilniaus–Ukmergès pašto kelio stotyse netrūko ir vèliau. 1845 m. pasitaikè atveju, kai valdžios pareigūnai ilgokai keliaudavo iš Ukmergès į Vilnių. Jie pastebédavo nemažai aplaidumo, trūkdavo arklių.

Tikrinant skundus, paaiškèjo, kad Jauniūnų pašto stotyje, laikomoje pirklio Gurliando, iš esamų 25 arklių tik 12 tinkami paštui ir keleiviams vežioti. Stotyje buvo tik trys tinkami vežimai, o penki stovèjo aplaužyti ir nebetinkami. Rogių – 9, visos senos, nekaustytos. 19 pakinktų sutraukti. Rasti netvarkingi ir 8 paradiniai pakinktai aukštiems valdžios pareigūnams vežioti ar lydėti. Vežikų apranga susidèvėjusi, paradinių drabužių nebuvo. Arkliams trūko pašaro. Vežikai skundèsi gauną mažus atlyginimus. Valdžia èmèsi skubių priemonių padaryti Jauniūnų pašto stotyje tvarką ir ruošè varžytines perduoti stotį naujam laikytojui²⁵.

Jau 1835 m. pasiūlyta Jauniūnų pašto stotį perkelti į Mùsè, už 1,25 varsto link Vilniaus. Ten, vietoj buvusios karčemos, Bařtkuškio dvaro savininkai no-

²²*Kurjer litewski. 1830. Nr. 9. (Priedas).*

²³*Sobranije zakonov... RT. 5. Spb. 1850. Riu 107.*

²⁴1847 m. K. Valentinavičienès raštas Vilniaus aps. zemskiniam ispravnikui // LVIA. F. 380. Ap. 4. B. 1529. L. 14, 15.

²⁵1845 11 23 Vilniaus gub. raštas generalgubernatoriui // LVIA. F. 378. B5. 1845. B. 1231. L. 5, 6.

rėjo įrengti pašto stotį. Teigta, kad prie upės būtų patogų girdyti bei plauti arklius. Jauniūnų pašto stotis aptrešusi, nelaikanti šilumos, pastatyta drėgnoje vietoje.

Jauniūnų savininkė K. Valentinavičienė visaip priešinosi pašto stoties perkėlimui į Mūšę ir surasdavo užtarėjų atmesti šį siūlymą. Todėl tiek 1835 m. siūlymui perkelti pašto stotį iš Jauniūnų į Mūšę, tiek pakartotiniams siūlymams, pateiktiems 1843 ir 1845 m., nebuvo pritarta. Tiktai pripažinta, kad Jauniūnų pašto stoties dviem kambariams reikia perkloti grindis, pastatyti krosnį²⁶.

Matyt, pirklys Gurliandas irgi turėjo užtarėjų, nes jis Jauniūnų pašto stotį tebe laikė ir 1850 m. Nesigilinant į visas peripetijas, galima tik pasakyti, jog po 1850 m. pašto stotis iš Jauniūnų buvo perkelta į Mūšę.

XIX a., ypač nuo 1842 m., Rusijos valdžia stengėsi tobulinti pašto darbą. 1843 m. įvesti vienodi korespondencijų siuntimo tarifai, nepriklausantys nuo atstumo. 1848 m. pradėtos kabinti dėžutės laiškamams, išleisti ženkliniai pašto vokai, žymintys apmokėjimą. 1958 m. Rusijoje atspausdinti pirmieji pašto ženklai. Tai žymiai supaprastino laiškų bei kitos korespondencijos siuntimą. Kaimo gyventojams aptarnauti 1865 m. įvestas vadinamasis zemskinis paštas. Nuo tų metų iš pašto stočių korespondencija, adresuota į kaimus, būdavo paimama į valsčių valdybas, o iš ten kaimų bendruomenių seniūnai nunešdavo net į atokiausius kaimus ir įteikdavo adresatams.

Nuo XIX a. ketvirtojo dešimtmečio Rusijoje, be centrinio pašto, buvo šios pašto įstaigos: pašto kontoros, pašto skyriai ir pašto stotys. Dalyje pastarųjų irgi buvo priimama bei išduodama korespondencija.

1849 m. išėjusiame informaciniame leidinyje yra sąrašas Rusijos imperijos pašto įstaigų, kuriose priimama kaimo korespondencija. Tame sąrašė yra ir Jauniūnų pašto įstaiga, tačiau neminima nei Kiržinė, nei Viėsos²⁷.

Širvintų pašto įstaiga 1879–1915 metais

Ukmergės–Vilniaus pašto kelyje gana ilgą laiką liko tos pačios Viesių, Mūsės, Kiržinės pašto stotys. Tikra revoliucija ryšių srityje buvo elektromagnetinio telegrafo išradimas. Kaip žinia, dar 1854 m. nutiesta Peterbūrgo–Vāršuvos telegrafo linija,ėjusi palei Kaūno–Daūgpilio plentą. Deja, tuo laiku Ukmergėjė telegrafo stotis neįrengta. Vilniuje telegrafo stotis atidaryta 1859 11 22(12 05).

Tai, kad per Lietuvą buvo nutiestos geležinkelio linijos ir paštas imtas vežioti traukiniais, beveik neturėjo įtakos Vilniaus–Ukmergės arklių pašto traktui. Nors 1861 m. Širvintos tapo valsčiaus centru, tačiau dar beveik 17 metų neturėjo pašto įstaigos.

Tiktai 1879 m. Širvintosė įsteigiama pašto stotis, priimanti ir išduodanti visų rūšių korespondenciją. Tebebuvo ir minėtos Kiržinės, Mūsės bei Viesių pašto stotys, tačiau jos rūpinosi tik pašto ir keleivių gabenimu, o korespondencijos nepriimdavo²⁸. Nuo 1872 m. Vilniaus

²⁶Byla dėl siūlymo Jauniūnų pašto stotį perkelti į Mūšę // LVIA. F. 380. Ap. 4. B. 1529.

²⁷Karmannaja počtovaja knižka. Spb. P. 136.

²⁸Pamiatnaja knižka Vilenskoj gubernii / dalee – PKVG/. P. LXXXI.

gubernijos pašto traktai, stotys ir kitos pašto įstaigos būdavo nurodomos kasmet tos gubernijos leidžiamose atmintinėse.

Nuo 1880 m. paštui ir keleiviams vežioti kūrėsi įvairios privačios bendrovės, kurios palaipsniui perėmė ir arklių pašto stočių funkcijas. Paštui gabenti su privačiais vežėjais būdavo sudaromos sutartys.

1884 m. Vilniaus–Ukmergės trakte jau veikė šios pašto stotys: Kiržinės, Máišiagalos, Mūsės, Širvintų, Viesų. Iš jų tik Máišiagaloje ir Širvintosė būdavo priimama visų rūšių korespondencija. Kitais, t. y. 1885 m., arklių pašto stotys Viesosė, Mūsėje, Kiržinėje panaikintos. Paštas pradėtas vežioti tiktai tarp Vilniaus ir Širvintų²⁹.

Yra išlikusi 1888 m. pašto įstaigų gautų pajamų apyskaitų suvestinė. Tais metais Širvintų pašto stotyje parduota 10,6 tūkst. pašto ženklų, vokų, atvirlaiškių blankų, kurių vertė 680 rb. 1888 m. iš Širvintų išsiųsti 869 siuntiniai, svėrė 681 svarą. Už tai siuntėjai sumokėjo 113 rb. Už pinigų perlaidas, įvertintus laiškus tais metais Širvintų paštas turėjo 69 rb pajamų³⁰.

Nuo 1888 m. pradėjo veikti Vilniaus–Molėtų pašto traktas su Máišiagalos, Širvintų, Giedraičių ir Molėtų pašto stotimis. 1891 m. Širvintų pašto stotis pertvarkoma į pašto skyrių. Tai reiškė, kad atsisakyta arklių, o paštas buvo vežiamas privačių asmenų pagal sudarytas sutartis. Nustatyta, kad Širvintų pašto skyrius turi dirbti nuo 8 iki 14 ir nuo 17 iki 19 val.³¹

1894 m. Širvintų pašte įvedamas telegrafas. Nuo tol ta pašto įstaiga buvo vadinama Širvintų pašto telegrafo skyriumi³². Nors oficialaus laiškinko tuo metu nebūdavo, tačiau Širvintosė gautas telegramas pristatydavo adresatams, esantiems net daugiau negu 20 km nuo šios įstaigos. Tiesa, telegramos daugiausia ateidavo į dvarus, o jų gavėjas už atnešimą turėjo mokėti. Mokestis buvo ne toks jau mažas – apie 7,5 kp už varstą (varstas = 1,06 km)³³.

Apie 1890 m. Rusijoje pradėjo veikti valstybės taupomosios kasos, kuriose gyventojai galėjo laikyti ir prirėkus atsiimti savo indėlius. Vėliau tokių taupomųjų kasų skyriai atidaryti beveik prie visų pašto įstaigų. Širvintų pašto skyriuje taupomoji kasa įsteigta 1893 06 01³⁴.

Molėtų–Vilniaus pašto trakte, sudarius sutartis, paštas buvo vežamas nuo Molėtų iki Širvintų ir nuo Širvintų iki Vilniaus. Pavyzdžiui, 1900 m. Vilniaus pašto telegrafo valdyba sudarė sutartį su Molėtų miestiečiu Jankeliu Epšteinu dėl pašto iš Molėtų į Širvintas vežimo. Šia sutartimi pastarasis išipareigojo du kart per savaitę vežti paštą iš Molėtų į Širvintas pro Giedraičius ir atgal. Pašto telegrafo valdyba mokėjo J. Epšteinui po 3 kp už kiekvieną vežamo pašto varstą³⁵. Tokios sutartys pagal tradiciją būdavo sudaromos trejiems metams.

Širvintų pašto telegrafo skyriuje dirbo paštininkas ir sargas. Iki 1909 m. Širvintų paštininkas gaudavo 204 rb atlyginimo per metus, o nuo 1909 m. jam

²⁹PKVG na 1885 god. P. XLI; na 1886 god.

³⁰Žinios apie pašto įstaigų pajamas 1888 m. // LVIA. F. 558. Ap. 2. B. 4. L. 18, 35, 52.

³¹PKVG na 1889 god. Otdiel 2. P. 128; na 1892 god. Otdiel 2. P. 101.

³²PKVG na 1895 god. Otdiel 2. P. 37.

³³Gyvenviečių, gaunančių telegramas per Širvintų paštą, sąrašas // LVIA. F. 1217. Ap. 2. B. 260. L. 45.

³⁴Valstybės taupomųjų kasų žiniaraštis // LVIA. F. 558. Ap. 2. B. 97. L. 474.

³⁵Vilniaus pašto v-bos sutartis su J. Epšteinu // LVIA. F. 1247. Ap. 2. B. 259. L. 86, 87.

Širvintų pašto
telegrafo kalendoriniai
žymekliai XX a.
pradžioje

alga padidinta iki 240 rb. Pašto sargo alga padidinta nuo 120 iki 180 rb. 1909 m. Širvintų paštininku dirbo Petras Jablonskis³⁶.

1915 m., vokiečiams artėjant prie Širvintų, paštas evakuotas į Mogiliovo guberniją. Evakuotas Širvintų paštas iki 1918 m. gaudavo įvairius Rusijos pašto įstaigoms skirtus aplinkraščius. 1918 m. likviduota Vilniaus pašto telegrafo valdyba, kontroliavusi Kauno, Suválkų ir Vilniaus gubernijų pašto telegrafo įstaigas. Kartu su kitomis evakuotomis iš Lietuvos pašto įstaigomis 1918 m. likviduota ir Širvintų pašto telegrafo įstaiga.

Širvintų paštas okupacijų ir tarpuvaldžio metais (1915–1923)

Vokiečių okupacijos metai. Užėmę Vilnių, vokiečiai 1915 10 02 paskelbė įsakymą gyventojams tučtuojau pristatyti milicijai visus turimus telefonų aparatus su baterijomis ir prietaisais. Šis įsakymas galiojo ne tik vilniečiams, bet ir visiems užimtos Vilniaus gubernijos gyventojams.

1915 10 12 vokiečiai paskelbė, kad „draudžiama siuntinėti iš vienos vietos į kitą laiškus, atvirutes, visokius rašinius, spaudinius ir laikraščius“. Nevykdančiams šio reikalavimo grėsė iki 5 tūkst. markių piniginė bauda ir iki metų kalėjimo, o pasikartojus – bausmės dvigubinamos³⁷.

Vokiečiai pirmiausia rūpinosi kariuomenės paštu. Buvo steigiamos lauko pašto ir lauko telegrafo įstaigos, kurios iš pradžių tarnavo tik kariuomenės reikmėms.

Kadangi dar 1915 m. Širvintos tapo apskrities centru, čia įsikūrė vokiečių valdžios apskrities įstaigos, tikėtina, jog be pašto neapsieita. Konkrečių duomenų apie Širvintų paštą vokiečių valdymo metais nepavyko aptikti.

Iš paskelbtų atsiminimų žinome, kad į Alytaūs paštą civiliams gyventojams užėti buvo uždrausta, tą įstaigą saugojo vokiečių kariai. Bent iš pradžių vokiečių paštas laiškų gyventojams nevežiojo, nors vokiškoms įstaigoms į Alytų paštas atvykdavo kasdien³⁸.

Panašiai turėjo būti ir Širvintosė. 1916 m. pradžioje karinėmis vokiečių ryšio įstaigomis leista naudotis ir civiliams asmenims. 1916 01 15 vokiečiai gyventojams leido susirašinėti. Tas leidimas daugumai žmonių buvo menka paguoda, nes bet koks susirašinėjimas buvo galimas tik vokiečių kalba. Gyventojai galėjo siųsti atvirlaiškius, paprastus ir registruotus laišk-

³⁶1909 m. pašto darbuotojų, kuriems padidintos algos, sąrašas // LVIA. F. 558. Ap. 2. B. 21. L. 88, 93.

³⁷Lietuvos istorijos šaltiniai. II. – V., 1965. P. 550.

³⁸Nuo krivulės iki raketos. – Čikaga, 1963. P. 203.

kus, atvirukus, spaudinius, pašto perlaidas (ne daugiau kaip 800 markių) ir telegramas, kurių apimtis ne daugiau negu 15 žodžių. Nuo 1917 08 01 siunčiamų telegramų apimtis nebebuvo ribojama. Joks paštas siuntinių iš gyventojų nepriimdavo. Telegramų turinį reikėdavo pranešti apskrities viršininkui, kuris pats surašydavo telegramos tekstą. Telegramas leisdavo siųsti tik įrodžius jų reikalingumą.

Visi laišakai vokiečių valdžios buvo tikrinami ir cenzūruojami. Patys laišakai galėjo būti ne ilgesni negu dviejų puslapių. Sunkiai įskaitomi, be siuntėjo adreso arba užklijuoti laišakai nebūdavo gabenami ir dažniausiai vietos cenzūros naikinami. Dar daugiau apribojimų buvo susirašinėjant su užsieniu. Lietuviškai susirašinėti leista tiktai nuo 1918 08 15. Vokiečių pašto stotys jokios korespondencijos ar telegramų gyventojams nenešiodavo³⁹.

Dar 1912 m. inžinierius G. Daškevičius siūlė nutiesti Vilniaus–Ukmergės telefono liniją, tačiau projekto iki karo nespėta įgyvendinti. Per Pirmąjį pasaulinį karą tiek vokiečių, tiek rusų armijose, be telegrafo, plačiai buvo naudojamas ir telefono ryšys. Vokiečiai dar 1915 m. nutiesė telefono liniją iš Ukmergės į Giedraičius, Tūrliškius⁴⁰. Atrodo, vokiečiai nutiesė ir Ukmergės–Vilniaus telefono liniją pro Širvintas.

Pralaimėję karą, vokiečiai 1918 m. pabaigoje ėmė kraustyti iš Lietuvos. Laikinoji Lietuvos vyriausybė paragino steigti parapijų komitetus ir kurti vietos savivaldybes.

Valdant bolševikams. Paskui besitraukiančius vokiečius iš rytų ėjo Raudonoji armija. Atrodo, vokiečiai iš Širvintų pasitraukė 1918 12 25. Dalis besikuriančios Širvintų savivaldybės inventoriaus 1919 01 09 išvežta į Kauną. Tikriausiai jau kitą dieną į Širvintas atvyko raudonarmiečiai, įkurtas revoliucinis komitetas, bolševikų milicija.

Kaip teigiama vasario 2 d. korespondencijoje, 1919 01 31 Širvintosė pradėjo veikti pašto įstaiga. Paštas iš Širvintų pro Máišiagalą į Vilnių buvo vežamas dukart per savaitę. Pradėjęs veikti paštas turėjo telefono ryšį su Vilniumi. Minėtoje korespondencijoje teigiama, kad telefono ryšys „greit bus su Vilkmurge ir kitomis vietomis“⁴¹.

Žinoma, kad valdant bolševikams, Širvintų pašto telegrafo skyriaus vedėju buvo Pranas Gedzius, dirbęs pašte nuo 1894 m. 1918 m. jis dirbo Briánsko pašto kontoroje. Tikriausiai jį Baltarusijos ir Lietuvos bolševikų valdžia iš Briánsko nusiuntė į Širvintas. Be jo, Širvintosė paštininku dar dirbo Petras Dikas, o sargu – Stanislovas Maslinskis⁴².

Užgrobus lenkams. Bolševikai iš Širvintų pasitraukė 1919 05 03. Kitos dienos pavakare į miestelį atvyko Lietuvos kariai, o netrukus pasirodė ir lenkų kariškiai. Kurį laiką Širvintosė buvo lietuvių ir lenkų valdžios. Vėliau lenkai likvidavo lietuvių savivaldą ir liko tik lenkiška administracija. Tikėtina, kad 1919 m.

³⁹Urbšienė M. Susisiekimai, paštas ir pasai Lietuvoje Didžiojo karo metu. // *Karo archyvas*. XII. – K., 1940. P. 77–81.

⁴⁰Vitkevičius P. *Razvitije elektro- i radiosviazi v Litvie*. – V., 1972. P. 57, 64.

⁴¹Lebionka J. *Pirmieji Tarybų valdžios organai rajone 1918–1919 metais* // *Lenino vėliava. Širvintos*, 1987. Nr. 94.

⁴²1919 03 31 *Širvintų pašto darbuotojų sąrašas* // *Lietuvos centrinis valstybės archyvas (toliau – LCVA)*. F. R-17. B. 2. L. 488.

vasarą buvo atkurta lenkiška Širvintų pašto įstaiga. 1919 04 18 lenkai įsteigė Vilniaus pašto ir telegrafo direkcija, tačiau išlikusio jos archyvo pabirose nepavyko rasti duomenų apie Širvintų paštą. Dėl laiko stokos liko neperžiūrėtos to laikotarpio lenkų spaudos korespondencijos. Manoma, kad lenkai Širvintosė buvo įsteigę VI eilės telegrafo įstaigą.

Širvintų paštas 1920–1922 m. Spaudžiami Rusijos bolševikų kariuomenės, 1920 m. liepos pradžioje lenkai ėmė trauktis iš užimtos Rytų Lietuvos. 1920 07 09 Lietuvos kariai įžengė į Širvintas. Netrukus buvo sutvarkyta Ukmergės–Širvintų telefono linija.

Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje esančiame 1921 m. išleistame „Lietuvos pašto, telegrafo ir telefono įstaigų sąrašė“ prie *Širvintų* ranka prirašyta data 1920 09 03. Matyt, tai lietuviško Širvintų pašto atkūrimo data. 1921 m. tam paštui vadovavo Jonas Grigas. Deja, jo asmens bylos nepavyko rasti. Todėl kol kas negalima tikrai pasakyti, kas buvo pirmasis lietuviško Širvintų pašto viršininkas.

Kaip žinia, pasiekę persilaužimą kovose su bolševikais, lenkai sulaužė Suválkų sutartį, puolė Lietuvą ir 1920 10 09 užėmė Vilnių. Po 1920 11 17–21 sėkmingų lietuvių kautynių ties Širvintomis ir Giedraičiais Tautų Sąjungos karinė kontrolės komisija pareikalavo sustabdyti kovas. 1920 11 29 Kaunė pasirašytas Lenkijos ir Lietuvos karo paliaubų protokolas. Kariuomenės turėjo atsitraukti po 3 km nuo užimtų pozicijų. Buvo palikta 6 km neutrali zona, į kurią pateko ir Širvintos. Apie lenkų puldinėjimus Širvintų neutraliosios zonos ruože rašoma atskirai. Žinoma, tokiomis sąlygomis veikiantis Širvintų VI eilės paštas dirbo nuostolingai.

1922 m. sausio mėn. sudarytoje Lietuvos telefono linijų schemoje pažymėta, kad Ukmergė su Širvintomis sujungta telefono ryšiu. Tačiau 1922 m. telefono abonentų knygoje Širvintosė telefonas nenurodytas⁴³. Matyt, tada telefonas naudotas pasienio užkardose.

1922 07 01 Širvintų paštas priskirtas žemiausiai VII eilei. Suprasdamas, kad vis tiek šiame lenkų puldinėjamame ir niokojamame miestelyje pašto įstaiga negalės dirbti pelningai, J. Grigas pasiūlė Širvintų paštą perkelti į Bagaslaviškį⁴⁴. Pašto valdyba pasielgė kitaip.

Širvintų pašto agentūra. Nuo 1922 09 16 Širvintų pašto telegrafo įstaiga likviduota, o jos viršininkas J. Grigas paskirtas į Ukmergės paštą. Nuo to laiko Širvintosė atidaryta III eilės pašto agentūra, pavaldi Ukmergės paštui. Agentūros vedėju paskirtas laiškinių Petras Kepeliūnas⁴⁵.

1921 03 10 patvirtintos pašto agentūrų steigimo ir veikimo taisyklės, tačiau išspausdintos tik 1923 m. Carinėje Rusijoje pašto agentūrų nebuvo. Matyt, pašto agentūros buvo paplitusios Vakarų Europoje. Jas steigė ir atsikūrusi Lenkijos valstybė.

Galima priminti, jog pašto agentūrose būdavo priimama ir išduodama tik paprasta ir registruota korespondencija, prenumeruojama periodinė spauda.

⁴³Telefonų abonentų knyga 1922 m.

⁴⁴1922.VII.7 *Širvintų pašto virš. J. Grigo raštas Paštu, tel. ir telef. v-bai // LCVA. F. 1016. Ap. 3. B. 748. L. 3.*

⁴⁵1922.VIII. 3 *Paštu, tel. ir telef. v-bos raštas Ukmergės pašto viršininkui // LCVA. F. 1016. Ap. 3. B. 748. L. 19.*

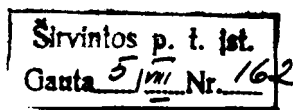
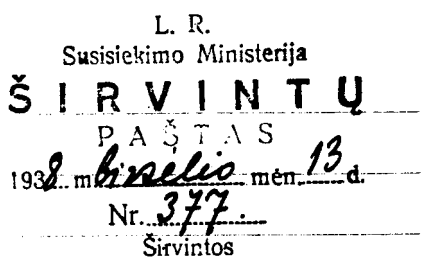
Agentūrų adresu siunčiamus įvertintus laiškus, perlaidas, siuntinius reikėdavo atsiimti pašte, o adresatas apie tai gaudavo pranešimą. Širvintosė pašto agentūra veikė apie 8 mėnesius.

Širvintų paštas 1923–1940 metais

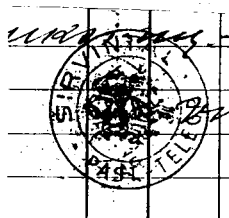
1923 02 15 ambasadorių konferencija panaikino neutraliąją Lietuvos su Lenkija zoną. Maždaug per jos vidurį buvo išvesta demarkacinė linija, kurios Lietuva valstybine siena niekada nepripažino. Širvintos atiteko Lietuvai ir nuo 1923 05 23 perėjo jos žinion. Šiame pafrontės miestelyje buvo būtinas paštas. Todėl 1923 05 28 pašto agentūra panaikinta, o nuo tos datos Širvintosė atidaryta VII eilės pašto telegrafo ir telefono įstaiga, vykdanči visą pašto operacijas. Agentūros vedėjas P. Kepeliūnas atleistas. Laikinu Širvintų pašto vedėju paskirtas Ukmergės pašto laiškinkas Vladas Markūnas.

Jis gimė 1896 m. Žemaitkiemio vls., Klepšių k. Kadangi tarnaudamas Rusijos kariuomenėje Vl. Markūnas buvo lauko paštininku, 1920 m. jis pasiprašė tarnybos pašte ir priimtas dirbti į Ukmergę telegramų nešiotuju. Dar iki paskyrimo į Širvintas Vl. Markūnas buvo išlaikęs paštininko kvalifikacijos egzaminus. Nuo 1923 08 01 Vl. Markūnas buvo paskirtas vadovauti Žėlvos paštui, kur išdirbo iki pirmojo bolševikmečio. 1941 05 30 Ukmergės ryšių kontoros viršininkas Kazys Andruškevičius pasiūlė Vl. Markūną atleisti iš darbo, nes buvęs tautininkų sąjungos nariu ir turi nekilnojamojo turto. Nuo 1941 06 11 Vl. Markūnas iš tarnybos pašte atleistas⁴⁶.

Nuo 1923 08 01 Širvintų pašto viršininku iš Žėlvos atkeltas Ksenofontas Zaikinas. Jis buvo rusas sentikis, gimęs 1891 m. Giedraičių vls., Kazliškių k., baigęs Vėlniaus miesto mokyklos 4 klases. Nuo 1912 m. dirbo Nemākščių pašte.

Širvintų pašto
antspaudai
(a) 1922 m.;
(b) 1935 m. ir šampai

⁴⁶Vl. Markūno asmens byla // LCVA. F. 1016. Ap. 1. B. 3221.

Širvintų krašto
kalendoriniai žymekliai

Gera mokėjo lietuviškai ne tik skaityti, bet ir rašyti. 1921 m. K. Zaikinas pasiprašė tarnybos pašto žinyboje ir nuo 1922 01 16 paskirtas naujai atidaryto Žėlvos pašto viršininku.

Ukmergės pašto kontoros tarnautojas, 1924 m. vasarą tikrinęs apskrities pašto įstaigų darbą, pabrėžė, kad Širvintų paštas tvarkosi geriausiai, o K. Zaikinui verta paaukštinti pareigas⁴⁷. Vėlesni revizoriai K. Zaikino vadovaujamoje įstaigoje irgi nerasdavo jokių trūkumų ar aplaidumo.

1925 m. pirmą ketvirtį Širvintų pašte buvo gaunami šie laikraščiai bei žurnalai: „Genys“ – 1 egz., „Karys“ – 2 egz., „Lietuva“ – 18 egz., „Lietuvos ūkininkas“ – 3 egz., „Lietuvos žinios“ – 5 egz., „Rytas“ – 2 egz., „Sargyba“ – 7 egz., „Trimitas“ – 10 egz., „Vienybė“ – 2 egz. Prenumeruoti ir lenkiški laikraščiai: „Chata rodzina“ – 40 egz., „Nowiny“ – 35 egz.⁴⁸ Būtų įdomu palyginti analogiškus vėlesnių metų duomenis, tačiau jų nepavyko aptikti.

Širvintoms, kaip pafrontės miesteliui, buvo ypač svarbus telefono ryšys. 1926 m. Širvintų pašte buvo telefonas viešioms pokalbiams. Be to, paštas telefono ryšiu buvo sujungtas su 4 valstybinėmis įstaigomis ir dviem privačiais abonentais⁴⁹.

Nuo 1927 04 22 K. Zaikinas skiriamas į Priėnų paštą. Tikriausiai norėta, kad Širvintosė būtų daugiau inteligentų lietuvių, kurie norėtų ir galėtų organizuoti visuomeninę, tautinę ir kultūrinę veiklą. Priėnų pašte K. Zaikinas išdirbo iki vokiečių okupacijos. 1941 09 14 vokiečiai K. Zaikiną, kaip rusą, iš tarnybos pašte atleido⁵⁰.

1924–1930 m., be viršininko, Širvintų pašte dar dirbo du laiškinkai. 1926 m. Širvintose laiškus nešiojo Juozas Stuparas ir Povilas Steponavičius.

Vietoj K. Zaikino vadovauti Širvintų paštui paskirtas Žiežmarių pašto įstaigos prižiūrėtojas Antanas Petrikas. Jis gimė 1900 m. Kavarsko vls., Piktagalio k. A. Petrikas 1924 m. buvo baigęs pašto darbuotojų kursų ir išlaikęs egzaminus. Tais pat metais gavo tarnybą Žiežmarių pašte.

Širvintų pašto
viršininkas
Ksenofontas Zaikinas.
Nuotrauka daryta apie
1929 m.

⁴⁷1924 06 22 Ukmergės pašto tarnautojo pranešimas Paštų, tel. ir telef. v-bai // LCVA. F. 1016. Ap. 1. B. 6119. L. 31.

⁴⁸1925 m. I ketv. Širvintų pašte gaunamų laikraščių sąrašas // LCVA. F. 1016. Ap. 3. B. 1. L. 18, 19.

⁴⁹1926 m. Lietuvos telefonų abonentų sąrašas.

⁵⁰K. Zaikino asmens byla // LCVA. F. 1016. Ap. 1. B. 6119. L. 47, 151.

1928 m. pradžioje A. Petrikas prašė jį iškelti iš Širvintų kitur. Teigė nemokąs lenkiškai, o dauguma lankytojų reikalaują kalbėtis su jais lenkų kalba. Matyt, toks motyvas nebuvo svarus, nes A. Petrikas liko Širvintose⁵¹.

Širvintų pašto įstaiga dirbo pelningai. Pavyzdžiui, 1928 m. Širvintų pašto pajamos buvo 20,2 tūkst. Lt, o išlaidos 10,3 tūkst. Lt. Taigi paštas gavo 9,9 tūkst. Lt pelno. Tais metais iš Širvintų pašto išsiųsta 269,7 tūkst. Lt perlaidų, o į paštą gauta 281,7 tūkst. Lt perlaidų. Kitais, 1929 m., ši įstaiga gavo 21,9 tūkst. Lt pajamų, o išlaidų turėjo 12,4 tūkst. Lt. 1929 m. iš pašto išsiųsta perlaidų už 454 tūkst. Lt, o jų gauta 247,5 tūkst. Lt⁵². Kadangi paštas dirbo pelningai, nuo 1930 06 01 ši įstaiga priskirta VI eilei, t. y. paaukštinta kategorija.

1930 05 27–28 su valstybės kontrolieriumi tikrinant Širvintų paštą, nustatytas 14193 litų išėikvojimas. Tą pačią gegužės 28 dieną A. Petrikas iš pareigų pašalintas. Patikrinimo akto nuorašas perduotas policijai. Laikinais eiti Širvintų pašto viršininko pareigas paskirtas laiškininkas Juozas Stuparas⁵³. Kaip baigėsi A. Petriko byla, žinių nerasta.

Nuo 1930 06 01 vadovauti Širvintų paštui paskirtas Jeronimas Budrys, gimęs 1902 m. Antazāvės vls., Voluūgių k. 1921 m. jis pradėjo dirbti laiškininku Dusetų pašte. 1923 m. tarnavo kariuomenėje. 1924 m. dirbo laiškininku Kavárskėje, o po metų perkeltas į Taūragę. 1927 m. išlaikė pašto darbuotojų kvalifikacinius egzaminus. Dirbo Vieškniū, Vilkijōs, o nuo 1929 01 16 – Lekėčių pašto įstaigoje.

1931 m. J. Budrys suorganizavo Širvintų šaulių būrio gaisrininkų komandą ir jai sėkmingai vadovavo. 1934 m. J. Budrys susipyko su Širvintų policijos nuovados viršininku Broniumi Usevičiumi. Pastarasis ėmė skūsti J. Budri, net padavė jį į teismą, kad nevykdąs policijos nurodymo. Tas nurodymas gana naivus: policijos nuovados viršininkas draudė J. Budriui rakinti ūlinį. Teisme B. Usevičius bylą pralaimėjo, tačiau tokie valdininkų santykiai buvo nenormalūs. Todėl nuo 1935 02 01 J. Budrys perkeltas į Molėtus irgi pašto viršininko pareigoms. Susisiekimo ministerija kreipėsi į Vidaus reikalų ministeriją ir prašė iš Širvintų iškelti ir B. Usevičių.

J. Budrys pašto reikalus perdavė laiškininkui Jonui Virgailiui ir išvyko į Molėtus. Faktiškai J. Budrys buvo sukeistas su ilgamečiu Molėtų pašto viršininku Viktoru Bimba. Ten jis dirbo iki 1941 m., o gal ir ilgiau. Tiesa, 1939 m. spalio mėn. J. Budrys buvo paskirtas į vieną Vilniaus paštą, tačiau neišbuvęs nė metų vėl grįžo į Molėtus⁵⁴.

Širvintų pašto įstaigai tapus VI eilės, joje dirbo 3 laiškininkai. 1936 m. Šir-

Širvintų pašto viršininkas Jeronimas Budrys. Nuotrauka daryta apie 1927 m.

⁵¹A. Petriko asmens byla // LCVA. F. 1016. Ap. 1. B. 4032. L. 5–41.

⁵²1928 ir 1929 m. paštų finansinių rodiklių suvestiniai žiniaraščiai // LCVA. F. 1016. Ap. 6. B. 89. L. 2; B. 92. L. 13.

⁵³LCVA. F. 1016. Ap. 1. B. 4032. L. 46, 48, 49.

⁵⁴J. Budrio asmens byla // LCVA. F. 1016. Ap. 1. B. 621.

vintosė korespondenciją nešiojo Jonas Grigaitis, Albinas Mačiulis ir Juozas Lelešius. 1937 m., be minėtų laiškininkų, dar dirbo montuotojas Mykolas Ničikauskas. 1937 m. Širvintų pašto viršininko alga buvo 388 Lt, montuotojo – 210, o laiškininkų – nuo 250 iki 160 Lt per mėnesį⁵⁵.

Viktoras Bimba Širvintų paštą perėmė 1935 02 04 ir visur rado tvarką. Jis dėl įvairių skundų bei intrigų buvo atkeltas iš Molėtų. V. Bimba gimė 1887 m. Liūkmenų vls., Pážeimenio k. 1906 m. baigė Švenčionių miesto mokyklos 4 klases ir porą metų praktikavosi Švenčionėlių pašto telegrafo įstaigoje, vėliau dirbo geležinkelių sistemoje buhalteriu. Grįžęs iš Rusijos apsigyveno Molėtų vls. 1920 08 01 paskirtas Molėtų pašto viršininku, 1921 05 01 iškeltas į Utenos paštą, tačiau po trijų mėn. vėl grįžo vadovauti Molėtų paštui.

1923 02 27 pusę keturių apie 200 lenkų partizanų puolė Molėtus ir reikalavo įsileisti į paštą. Išbėgęs pro užpakalines duris, V. Bimba ėmė šaudyti. Tai užpuolikų nepaveikė, jie pradėjo šaudyti į pašto langus. Tada V. Bimba įpuolė į paštą ir spėjo telefonu pranešti kariniam daliniui apie užpuolimą. Įmesta pro langą granata apgadino telegrafo aparatūrą ir nesunkiai sužeidė V. Bimbą. Užpuolikai jau lindo į pašto vidų pro langą, tačiau atskubėję Lietuvos kariai privertė banditus pasitraukti. 1929 m. V. Bimba apdovanotas Gedimino IV laipsnio ordinu.

V. Bimba Širvintų paštui tebevadovavo ir 1941 m. pradžioje. Nuo 1939 10 28 V. Bimba komandiruotas pusantro mėnesio organizuoti Nemenčinės pašto darbą⁵⁶.

Lietuvos Respublikos metais iš Širvintų paštas buvo vežamas į Ukmergę ir atgal. Į Širvintas pašto siuntos atvykdavo iš šiam paštui priklausančių Kiauklių, Šešuolėlių ir Zibalų pašto agentūrų, taip pat ir iš Mūsninkų, kurie savo ruožtu korespondencija keitėsi su Čiobiškio ir Kernavės pašto agentūromis. Korespondencijos gabenimu iš agentūrų į pašto įstaigą dažniausiai rūpindavosi savivaldybės ar tuo suinteresuotos organizacijos. Paštui vežioti tarp Širvintų ir Ukmergės būdavo sudaromos sutartys.

1932 m. Širvintų paštas turėjo 16 telefono abonentų, o Zibalų pašto agentūra – 2. 1937 m. Širvintų paštas turėjo 18, Zibalų agentūra – 3, o Šešuolėlių – 2 abonentus. 1939 m. Širvintų pašte buvo 30 prijungtų telefono abonentų⁵⁷.

Kitų valstybių pavyzdžiu Lietuvos pašto įstaigos vykdavo ir valstybės taupomųjų kasų skyrių funkcijas. 1930 m. parengtos ir 1932 m. priimtos naujos taupomųjų kasų taisyklės numatė galimybę prie kiekvienos pašto įstaigos steigti valstybės taupomųjų kasų skyrius. Vadovaudamiesi minėtomis taisyklėmis, pašto skyriai iš gyventojų priimdavo ir išduodavo indėlius. Toks taupomosios kasos skyrius Nr. 119 nuo 1932 m. veikė

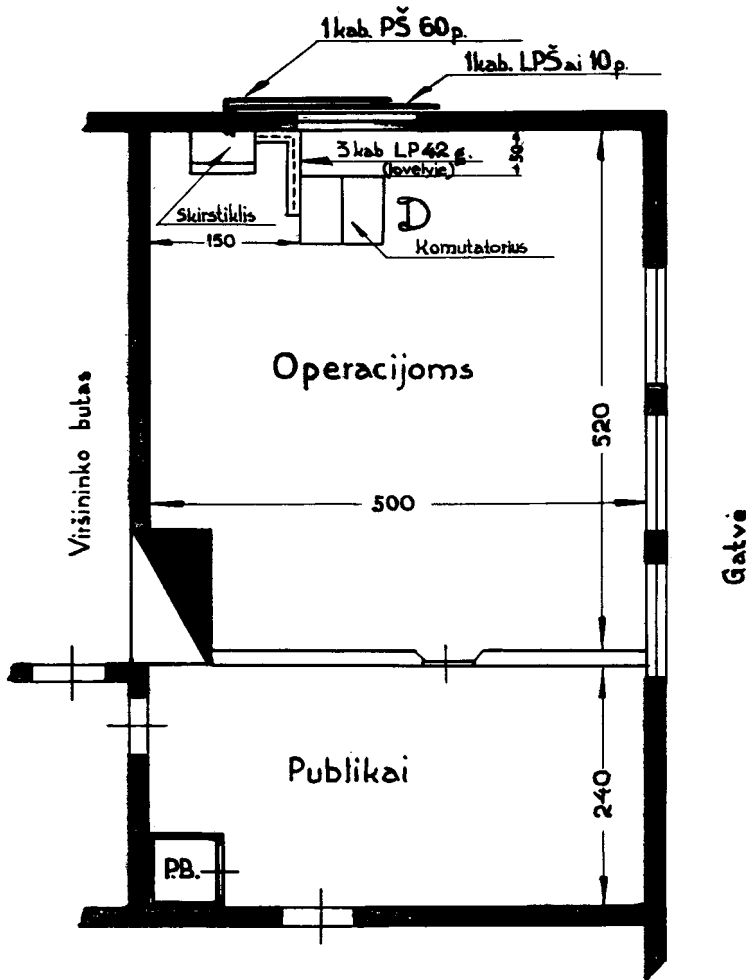
Širvintų pašto viršininkas Viktoras Bimba su Gedimino IV laipsnio ordinu ant krūtinės. Nuotrauka daryta apie 1930 m.

⁵⁵1936 ir 1937 m. Širvintų pašto darbuotojų algos // LCVA. F. 1016. Ap. 8. B. 292. L. 14, 15, 18, 19.

⁵⁶V. Bimbos asmens byla // LCVA. F. 1016. Ap. 1. B. 417. L. 10–13.

⁵⁷Duomenys, paimti iš kasmetinių Lietuvos telefonų abonentų sąrašų.

Širvintų pašto įstaigos
planas 1939 m. LCVA.
F. 1016. Ap. 2. B. 502.
L. 60

M=1:50

ir prie Širvintų pašto. Už taupomųjų kasų operacijų tvarkymą 1937 m. V. Bimba gavo 30, o 1938 m. – 38 litų priemokas.

Šešuolėlių pašto agentūra

Širvintų paštui priklausė Kiauklių, Šešuolėlių ir Zibalų pašto agentūros. Apie pastarąją pateikiamas žiupsnelis žinių aprašant Zibalus. Kiaukliai Širvintų valsčiui nepriklausė.

Šešuolėlių pašto agentūra pradėjo veikti nuo 1934 03 10. Jos vedėju paskirtas vietos pieno nugriebimo punkto vedėjas Viktoras Sinkevičius, g. 1913 m. Vilniuje. Atrodo, kad tame punkte pašto agentūra ir buvo įsikūrusi. Kores-

pondencija su Širvintų paštu buvo keičiamasi tris kartus per savaitę: antra-dieniais, ketvirtadieniais ir šeštadieniais. V. Sinkevičius pašto agentūros rei-kaus tvarkė aplaidžiai. Agentūroje pasimesdavo laišakai, 1936 m. nustatytas 226 Lt trūkumas.

Todėl V. Sinkevičius iš agentūros vedėjo pareigų atleistas. Nuo 1936 06 14 jos vedėja skiriama Zosė Kajotienė, g. 1896 m. Ji Šešuolėliuose turėjo parduo-tuvę, kurioje įkurdino ir pašto agentūrą. Z. Kajotienei talkininkavo jos duktė Elena. Parduotuvėje esanti pašto agentūra faktiškai dirbo ilgiau negu taisyklių nustatyta, o telefonu susisiekti buvo galima beveik visą dieną.

Pradžioje Šešuolėlių pašto agentūra buvo žemiausios – III eilės. Jos vedėjai gaudavo tik 25 Lt mėnesio atlyginimą. Nuo 1938 04 01 Šešuolėlių pašto agentūra priskiriama antrai eilei, vedėjos atlyginimas tapo 40 Lt.

Nuo 1940 06 01 vietoj Z. Kajotienės Šešuolėlių pašto agentūros vedėju paskirtas ūkininko sūnus Karolis Kamarauskas, g. 1915 m. Ūlytėlės k.⁵⁸

Nespėjus surinkti žinių, liko neapreptas Širvintų pašto laikotarpis nuo 1940 m. iki šių dienų. Būtų malonu, jeigu tolesnę šio pašto istoriją parašytų patys širvintiškiai.

---

⁵⁸Šešuolėlių pašto agentūros byla // LCVA. F. 1016. Ap. 3. B. 730. L. 1–53.